

AZ EU ÉS TAGORSZÁGAINAK SZEREPVÁLLALÁSA DÉL-SZUDÁNBAN

Illés Zoltán
arabista, PhD aspiráns
Budapesti Corvinus Egyetem
Társadalomtudományi Kar
nganaszan@yahoo.com

Bevezetés

Dél-Szudán 2011. július 9-én vált függetlenné, elszakadva a Kartúm központú Szudántól, amellyel két véres polgárháborút is vívott. A második háborút lezáró, 2005-ben megkötött békemegállapodás értelmében önrendelkezési referendumon dönthettek sorukról, s a dél-szudáni nép csaknem egyhangúan nyilvánította ki függetlenségi igényét.¹

Az ország függetlenségét nemcsak fáradhatatlan küzdelmeinek, hanem a nemzetközi közösség erőfeszítései- nek és kőolajtartalékainak is köszönheti: az évtizedes háborútól gyötört új állam ismert olajkészlete megköze- líti a hatmilliárd hordót, napi kiterme- lése pedig a jelenleg aktív két olajmező- ből 350 ezer hordóra rúg. A nyersolaj- exportot Kartúm szervezte meg, jelen- tős kínai infrastrukturális beruházá- sok segítségével. Szudán olajának csak-

nem 80%-át déli területeken terme- lik, ám mivel a délieknek nincs tengeri kijárata, az exporthoz szükségük van az északi ország Port Szudán kikötő- jére és az olajat odajuttató két olajveze- tékre, tehát anyersolaj és az infrastruk- túra sajátos eloszlása gazdaságilag egy- másra utalja a két országot. A vezeték- használati díjról azonban a felek nem tudtak megegyezni és az elmérgesedő viszony miatt végül Dél-Szudán február elején leállította olajexportját az északi vezetéken. Dzsuba elszánt lépése jelen- tős bevételtől fosztja meg Kartúmot, de öngyilkos lépésnek tűnik a csaknem kizárólag az olajbevételekre támasz- kodó Dél-Szudánnak, hisz a terve- zett, Dzsubát a kenyai Lamuval össze- kötő vezeték a legoptimistább kilá- tások szerint is csak három év múlva fogja a tengerhez juttatni a nyersolajat. Addig Dél-Szudán kamionnal kívánja eljuttatni a napi export egytizedét a

kelet-afrikai kikötők egyikébe, amit a rendkívül szegényes úthálózat rendkívül megnehezít. Alternatívát nyújthat a vasútépítés, azaz a kenyai meglévő vasúthálózatra való rákapcsolódás, hiszen a vasút az olajvezetékekkel ellentétben közlekedésre és más áruszállításra is használható.² Az új ország egyúttal egyike a legszegényebb és legelmaradottabb államoknak³, hiszen az évtizedes polgárháború során a terület minimális meglévő infrastruktúrája is odaveszett a becsült kétmillió emberélet mellett.⁴

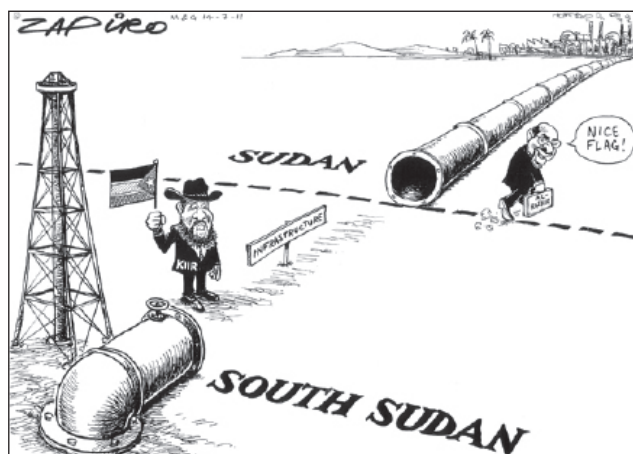
A dél-szudáni béke és függetlenség végső soron az ott jelenlévő regionális és globális szereplők számára a terület gazdasági kiaknázásával és nagyarányú infrastrukturális beruházások reményével kecsegtet, hiszen a 640 ezer km² területű, tízmillió lakosú országot immáron nem a korábban a területet kihasználó Kartúmból irányítják, ahol továbbra is a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) által népirtás vádjával körözött⁵ Omar al-Basír az elnök, és ahol az iszlamista ideológiájú és katonai irányítású rezsim csak komoly civil áldo-

zatokkal járó polgárháborúk árán tud hatalmon maradni.

Az Európai Unió (EU) mind politikai, mind gazdasági értelemben partnere a Dzsuba központú új államnak. A tanulmány elhelyezi Dél-Szudánt a nemzetközi porondon, az értekezés kedvéért megismerteti az olvasót a szükséges politikai és gazdasági háttérrel, majd áttekinti az EU és tagországainak dél-szudáni szerepvállalását és terveit, hogy végül fény derüljön arra, mennyire támogatja egymást, avagy jár külön utakon az EU közös külpolitikája és a tagállamok önálló fellépése az országban.

Versenyfutás Dél-Szudánért

A nemzetközi közösség Dél-Szudánban aktív államait két nagy csoportra oszthatjuk: az 1989-es Basír-féle puccs⁶ óta a hatalmon maradásért cserébe egyre inkább radikalizálódó és nemzetközileg egyre inkább elszigetelődő⁷ Kartúmmal üzleti viszonyban maradó és a 2005-ös békemegállapodáskor már jelenlévő államokra, illetve a

Forrás: zapiro.com

békemegállapodáshoz vezető úton, vagy azután feltűnő országokra.

Az első csoportba az Afrikában igen aktív, a humanitárius és emberi jogi kérdéseket nemigen firtató és a szudáni olajinfrastruktúrát kiépítő Kína⁸ mellett a Globális Dél más szereplőit, Indiát és Malajziát említhetjük. Az ő déli belépésük Kartúmon keresztül történt és főként az olajkitermelésre korlátozódott.

„Az Európai Unió (EU) mind politikai, mind gazdasági értelemben partnere a Dzsuba központú új államnak.”

A második csoportba tartozik a küldetéstudattól fűtött demokráciaexportőr, az Egyesült Államok, akinek Kartúmmal való kapcsolata 1997-ben hivatalosan is megszakadt és máig is érvényes gazdasági szankciókat léptetett életbe Szudánnal. A békefolyamat Bush adminisztráció általi felkarolása, a békemegállapodás tető alá hozásában vállalt kulcsszerep és a függetlenség nyomán viszont újra beléphe-tett a dél-szudáni színpadra, immár az üzleti partnerként vállalhatatlanná vált Kartúmot kikerülve.

Szintén a második csoportba tartoznak a békefolyamat során szerepet vállaló más északi államok, mint Norvégia és Hollandia, valamint a második vonalban Olaszország, Franciaország, Németország illetve a későn ”eszémelő”, a lehetőséget csak a függetlenség után megragadó államok sora..

A két csoporton kívül érdemes kezelni az Egyesült Királyságot, akik Szudán egykori gyarmatosítójaként megőrizték gazdasági kapcsolataikat

és pragmatikus hozzáállásuknak megfelelően mindig üzleti partnerei maradtak Kartúmnak. Történeti és nyelvi előnyüket máig ápolják és természetesen a békefolyamatban is aktív szerepet vállaltak.

Szintén a két csoporton kívül kell említeni a regionális állami szereplőket, azaz (elsősorban) Etiópiát, Ugandát és Kenyát, akik a Dzsuba központú új állam szomszédaiaként mindig is jelen voltak a terület életében: a polgárháború alatt a déli felszabadító mozgalom⁹ időszakos támogatóiként, a békefolyamat alatt és a békemegállapodás után pedig a terület fejlesztőiként és elsőrendű gazdasági partnereiként.¹⁰

A nemzetközi közösség nem állami és szupranacionális szereplői közül természetesen az ENSZ a legjelentősebb, amely az 1980-as évek közepén indította el első nagy segélyprojektjét, az *Operation Lifeline Sudan*-t (OLS)¹¹, s jelenleg a segélyezés és fejlesztés (UNDP) mellett három békemissziót is fenntartanak az országban.¹² A dél-szudáni misszió, a *United Nations Mission in South Sudan*, azaz az UNMISS Hilde Johnson vezetésével az államépítésben is aktív szerepet vállal.

A békefolyamatban és a válságkezelésben az első vonalban említendő az Afrikai Unió (AU) és speciális csoportja, a Thabo Mbeki vezette *African Union High Implementation Panel in Sudan* (AUHIP), amely egyrészt az ENSZ dárfúri békemissziójának koordinációs partnere, másrészt a függetlenség után, a Kartúm és Dzsuba közti nyitott kérdéseket rendezendő tárgyalási fordulókat szervezi és mediálja. Az AU mellett az észak-déli békefo-

Dél-Szudán. Forrás: <http://unmiss.unmissions.org>

lyamat elindítójaként az 1990-es években főszerepet vállaló regionális szervezet, az *Intergovernmental Authority on Development (IGAD)*¹³ is aktív Dél-Szudánban.

Az EU a második vonalban, az ENSZ nyomán érkezett Szudánba. Az 1990-es években a segélyezésben vett részt, majd 1999-ben normalizálta Kartúmmal való viszonyát és bevette a Cotonou-i Egyezmény¹⁴ aláírói közé, így Szudán részesült a *European Development Fund (EDF)* kilencedik és tizedik ciklusának „áldásából” a békefolyamatban való részvételének elismeréseként. Az EU a segélyezés és fejlesztés előfeltételeként meghatározott politikai lépéseket vár el, s jelenleg befagyasztotta a segélyeket, amíg Kartúm nem írja alá a Nemzetközi Büntetőbíróság státútumát és nem

működik együtt az intézménnyel. Az EU a hitelesség és elkötelezettség kapcsolatépítő és erősítő jellegére támaszkodik, az ún. normatív hatalom eszközeivel próbálja irányítani a nemzetközi diskurzust és diszkreditálni a nem korrekt szereplőket. Ez a ma már hagyományosan európainak mondható megközelítés kétségkívül elegáns, amennyiben hiteles tud maradni, ám hatékonysága kétséges, különösen abban a Szudánban, ahol Basír már huszonkét éve képes hatalmon maradni az említett viszonyok ellenére. Az ICC által körözött Basír nem fogja fejét önként a guilotine alá tenni 200 millió Euróért.¹⁵

A 2003-ban polgárháborúvá eszkalálódott dárfüri konfliktus¹⁶ erősen mediatizált, „népszerű háborúvá” vált az USA-ban és az EU-ban. A dárfüri konf-

liktus tárgyalásos megoldásában való aktív szerep vágya és az egyre szétaprózódó uniós fejlesztési alapok és kosarak ellenőrzésének igénye az EU-t különmegbízott (*Special Representative*, SR) kijelölésére sarkallta 2005-ben. Az EUSR Szudánban máig megmaradt, szerepe az EU politikájának helyi koordinálása és a Közösség reprezentálása. A tisztséget jelenleg a brit Rosalind Marsden nagykövet asszony tölti be.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk a civil és keresztény nemzetközi NGO-k hadát, akik az alapszolgáltatásokat igyekeznek biztosítani a dél-szudániaknak, amíg erre az állam csak erősen korlátozott szinten képes.

A kormánynak és a hadseregnek minden politikai és katonai erejét és befolyását latba kell vetnie, hogy egyrészt kezelje a nép túl magas elvárásait a függetlenséggel szemben, másrészt, hogy uralni tudja a két emberöltőn keresztül háborúban élő, a legtöbb esetben fegyvert is birtokló népet. A hadsereg szervezett ugyan, ám nem tud teljes ellenőrzést gyakorolni az etnikailag rendkívül sokszínű országban¹⁷, ahol egyes tartományok között csak légi úton lehetséges közlekedni, különösen a közel féléves esős évszakban, amely a gyakori és szokásos árvizek révén hatalmas területeket vág el a külvilágtól.

Láthatjuk tehát, hogy az arra képes államoknak, nemzetközi és regionális szervezeteknek és NGO-knak Dél-Szudánban „kötelező” jelen lenni. Az új állam születésénél bábáskodók a lázadókból kormányerővé előlépő helyi elitel való jó kapcsolatok révén komoly beruházásokhoz és az olajüzletben való részesedéshez jutottak és juthatnak.

A huszonegyedik században már nem sok esélye van új állam születésének. A gazdasági lehetőség kiaknázása Dél-Szudán esetében egybeesett a segítségnyújtás és államépítés vonzó perspektívájával. A demokratikus békét építő Egyesült Államok és a normáira és ahhoz való hitelességre kényesen ügyelő EU számára pedig rendkívüli lehetőség egy új szubszaharai afrikai állam, amely tiszta lappal indul, így nem lesz a pragmatikus Kína „mortaléka”. Az olajkitermelési és infrastrukturális beruházások jogait a nyugati államok úgy szerezhetik meg, hogy közben segítenek és tanácsokat adnak Dzsubának, aki persze örül, hogy (még) mindenki az ő kegyeiért verseng.

Az említett felfokozott érdeklődés jegyében szervezte meg a USAID¹⁸ 2011. december 14-15-én Washingtonban a dél-szudáni elnök, Salva Kiir és miniszteri delegációja részvételével lezajlott nemzetközi partnerségi konferenciát¹⁹, ahol az olajüzlet és az infrastrukturális beruházások mellett minden más üzleti partnerség terítékre került. Az USA mellett, miniszteri szinten képviseltette magát Norvégia, az Egyesült Királyság, Hollandia és Törökország, és jelen volt az EU bizottsági²⁰ és *External Action Service*²¹ szinten. Minden felszólaló hangoztatta múltbeli és jelenlegi elkötelezettségét Dél-Szudánal, felsorakoztatta érdemeit és hangsúlyozta elszántságát az ország felvirágoztatására az ő beruházásai révén, hogy aztán napjaink nyílt diplomáciájában megszokott módon a színpalak mögött megállapodjon a dél-szudáni kormánnyal a még szabad üzletek egyikéről. A CPA-t tető alá hozó nyugati álla-

mok, az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Norvégia, az ún. „Trojka”, magukat „jutalmazták” meg eddigi erőfeszítéseikért. A konferencián jelentették be, hogy a fő fejlesztési területek koordinálását maguk között a következőképpen osztják fel: Norvégia felelős az olajbevételek átlátható menedzselésének megszervezéséért, a britek az egészségügyi fejlesztés és a korrupcióellenes fellépés koordinációjáért, az USA pedig a mezőgazdasági fejlesztések és a magánberuházások felelőse lesz.²² Kérdés, hogyan fog működni a „Trojka” az ország fejlesztésében és a beruházások elosztásában és kérdés, mi marad nekik Kína igen ambíciózus dél-szudáni expanziós politikája által kezben tartott olajkoncessziók²³ és a folyamatban lévő és tervezett beruházásaik, valamint a regionális szereplők helyi üzletei mellett.

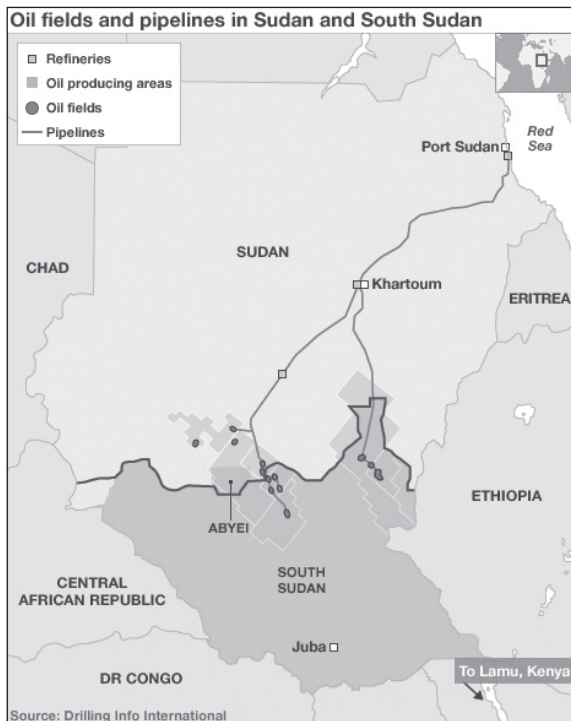
A dél-szudáni kormány biztosította a potenciális befektetőket, hogy megfelelő és átlátható törvényi szabályozással és az országon belüli általános biztonság megvalósításával teszi lehetővé a beruházásokat.

Az ország azonban egyáltalán nem mondható biztonságosnak, a halálos áldozatokat követelő incidensek mindennaposak. 2011-ben etnikai és törzsi összecsapások és fegyveres lázadások következtében 3-4 ezer ember halt meg annak ellenére, hogy a kormány összebevételeinek negyedét a biztonsági kiadások emésztik fel és a civil lakosságot érintő, az UNMISS által is támogatott leszerelési programok folyamatosak. A belső dinamika veszélyein túl

bizonytalanságot okoznak a Szudánal közös új, 2100 km hosszú nemzetközi határ vitatott szakaszain a határ delimitációjából és demarkációjából fakadó ellentétek. A határvidék erősen felfegyverzett mindkét oldalon a kb. 20 százaléknyi vitatott szakaszon, különösen Abyei térségben és a határhoz közeli dél-szudáni Unity és Felső-Nílus tartomány olajmezői környékén.

A megfelelő biztonság, infrastruktúra és szolgáltatások hiányában az olajdollárok felhasználása bizonytalan, kétséges, hogy a nép milyen szinten részesül a fejlesztésekből és beruházásokból, a bevételek mekkora hányada tűnik el az elit és az elitbe kapaszkodó hatalmasságok zsebeiben. A kormánypárt, az SPLM átlátható és a nemzetközi közösség által szorgalmazott kirakatpolitikája mögött kemény hatalmi játszmák zajlanak. A fegyveres lázadókkal és elégedetlenkedőkkel való békekötés pedig a hatalomba emelés révén lehetséges, amely igen költséges folyamat.

Kérdés, hogy az országban jelenlévő fejlesztő és üzleteket kötő államok közül melyeknek van elégséges fekete afrikai poszt-konfliktus zónabeli tapasztalata és bátorsága ahhoz, hogy belépjen erre a bizonytalan, ám nagy haszonnal kecsegtető piacra. Az EU tagországai közül az Egyesült Királyság mellett még a Jonglei állambeli hatalmas B blokkot birtokló Total révén Franciaország szállhat ringbe. A B blokkban a Total jelenleg kezdi meg a feltárást. Amennyiben gazdaságosan kitermelhető olajra bukkannak, az egész dél-szudáni olajhelyzet átalakulhat.²⁴

*Olajmezők és vezetékek Szudánban és Dél-Szudánban.
Forrás: <http://info.driinfo.com/east-and-southern-africa/>*

Az EU dél-szudáni politikája

A fentiekben már említettem a dél-szudáni EU politika három szintjét, szólnunk most ezekről bővebben.

Az EU tanácsa hívta életre és finanszírozza az EU szudáni különmegbízottjának intézményét 2005-ben. A különmegbízott mandátuma az általános uniós különmegbízotti alapelvek mellett (az EU politikájának és érdekeinek, valamint a béke, stabilitás és törvényes fejlődés előmozdítása a kijelölt konfliktuszónában) eredetileg a már említett dárfúri konfliktus tárgyalási folyamatának támogatása volt. A szudáni különmegbízott mandátuma az elmúlt években jelentősen kibővült. Rosalind

Marsden asszony és ötfős csapata ma már két országban (Szudán és Dél-Szudán) felel az EU imázsának helyszíni kiépítésében, támogatja a CPA megmaradt kérdéseinek tárgyalásos megoldását és az észak-déli határvidék stabilizációs törekvéseit, előmozdítja a dél-szudáni államépítést és a demokratikus kormányzati intézmények kiépítését, valamint (mindkét országban a felelősségvállalást és az emberi jogok tiszteletét és a Nemzetközi Büntetőbírósággal való együttműködést. Kapcsolatot tart Kelet-Szudánnal²⁵ és javítja a humanitárius szervezetek bejutását a háborús övezetekbe és hozzájárul az észak ugandai gyökerű, ám a térség több államában, így Dél-Szudánban is aktív, fosztogató, civileket gyilkoló és elraboló *Lord's Resistance Army*

(LRA) felszámolására irányuló nemzetközi összefogáshoz.²⁶

Marsden asszony és csapata dolgot megkönnyítendő, 2011 decemberében az Unió tanácsa kinevezett egy új különmegbízottat az Afrika szarva térségbe, legfőképp Szomália ügyének előmozdítása érdekében, de a szudáni és dél-szudáni ügyekbe is olykor besegíthet az új EUSR, Alexander Rondos.²⁷

Mindezen célok elég ambiciózusak egy évi 2765000 eurós büdzsével gazdálkodó, hatfős csoport számára, akik közül hárman Brüsszelben tartózkodnak. Nem csoda, hogy a különmegbízottat a két ország kormánya inkább amolyan EU konzulként értelmezi.

Valódi jelentősége szimbolikus, célja, hogy arcot és hangot adjon a közös EU politikának és „soft power”-nek, hogy előkészítse a terepet a bizottsági fejlesztésekhez és a tagállami beruházásokhoz. Nem véletlen, hogy a különmegbízott és csapatának nagy része brit állampolgár, hiszen a tagállamok közül Nagy-Britanniának van a legmeghatározóbb súlya a két Szudánban.

Szólnunk kell az EU Lisszaboni Szerződése által életre hívott *European External Action Service* (EEAS), azaz az Unió úgynevezett külügyminisztériumának dél-szudáni aktivitásáról. Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseelője, Catherine Ashton az ENSZ és az USA „árnyékában” minden jelentősebb dél-szudáni eseményre reagál, leginkább szorgalmazza a fellángoló konfliktusok mielőbbi tárgyalásos rendezését.

Az EU sietett elismerni Dél-Szudán függetlenségét és delegációt állít fel Dzsubában, valamint kiadta az utasítást a tagállamoknak az állam elismerésére. Az EU-ra oly jellemző párhuzamos intézmények sorában az EEAS-nak nincs hozzáadott értéke. A szimbolikus szerep, az „arc” a különmegbízotté, a valódi pedig a fejlesztési segélyekről döntő és azokat rendelkezésre bocsátó EU Bizottságé.

A Bizottság a Tanács 2011. június 20-i jelentésében megfogalmazott átfogó Szudán jelentés alapján alakítja politikáját Dél-Szudánban. E szerint a Közösség:

- fontosnak tartja a két állam fejlődését és békés együttműködését,
- folytatja a dárfúri átfogó békéhez vezető tárgyalások támogatását,

- folytatja mindkét kormány szegénység felszámolására irányuló törekvéseinek támogatását,
- segíti a felelős, átlátható, eredményes és az emberi jogokat, az alapvető szabadságjogokat valamint a törvényességet tiszteletben tartó kormányzást mindkét országban,
- hozzájárul a nemzetközi támogatás hatékony koordinálásához és a dél-szudáni államépítéshez az ENSZ vezetése alatt, stratégiai és végrehajtási szinten²⁸.
- a dél-szudáni kormánnyal és a többi nemzetközi partnerrel egyeztetve fejlesztési segélyeket nyújt a törvényes kormányzás, az oktatás, az egészségügy, a vízellátás, a város- és vidékfejlesztés területein.²⁹
- szorgalmazza Dél-Szudán belépését a Cotonou-i megállapodás résztvevői közé, hogy az ország részesülhessen a kvóta-mentes szabadkereskedelem áldásaiból és a fejlesztési segélyeket a *European Development Fund* (EDF) keretein belül kaphassa.

„Annyi azonban bizonyos, hogy az USA magának (illetve amerikai magáncégeknek) tartja meg a Kína és a regionális szereplők által már „jócskán megdézsmált dél-szudáni torta” legnagyobb szeletét.”

A Bizottság 200 millió eurót különített el az SPLM hároméves dél-szudáni fejlesztési tervének (2011-2013) támogatására és 2011. december 14-én, a dél-szudáni nemzetközi együttműkö-

dési konferenciára időzítve az EU fejlesztési biztosa, Andris Piebalgs bejelentette, hogy az EU újabb 80 millió eurós fejlesztési segílyt folyósít az ország kormányának a vidéki infrastrukturális fejlesztésekre. A fejlesztési biztos a következőképp fogalmazott az újabb segíly bejelentésekor: „Az új vállalás bizonyíték, hogy az EU hosszú távon elkötelezett Dél-Szudán fejlesztése mellett.”³⁰

Az időzítés korántsem véletlen. Az EU a washingtoni Dél-Szudán konferencián ezzel jelezte komoly szándékát a piaci részvételben, a Bizottság így kívánta kitaposni az utat a jelenlévő tagállamok üzleti érdekeinek érvényesítése előtt. A tagállamok érdekérvényesítésének sikerességére viszont a háttérben zajló egyeztetéseken derült fény. Azokról a tárgyalásokról természetesen nyilvános információ nem áll rendelkezésre. Az egyes tagállamok és Dzsuba közt megkötött megállapodásokról majd azok bejelentésekor, illetve megvalósulásakor értesülünk. Annyi azonban bizonyos, hogy az USA magának (illetve amerikai magáncégeknek) tartja meg a Kína és a regionális szereplők által már „jócskán megdézsmált dél-szudáni torta” legnagyobb szeletét.

Az EU tagállamai Dél-Szudánban

Ahogy fent említettük, a legfontosabb tagállami szereplő Dél-Szudánban az Egyesült Királyság. Az ország egykori gyarmatosítójaként helyismereti és nyelvi előnyökkel rendelkezik és Dél-Szudánban nem az EU színeiben, hanem önálló szereplőként van jelen. A nemzetközi fejlesztési osztály (DFID) 2011-15-re irányzott programja³¹ alap-

ján évi csaknem 100 millió fontot költ dél-szudáni projektjeire elsősorban az oktatás és az egészségügy területein. Ezzel a fejlesztési segílyekre elkülönített összeggel az USAID után a második legnagyobb önálló donor Dél-Szudánban. Az észak-déli békefolyamat egyik legfontosabb támogatójaként (az Egyesült Államok és Norvégia mellett a Trojka harmadik tagja) és bőkezű fejlesztési segílyei révén virágzó bilaterális kapcsolatokra tett szert Dzsubában. Az olajüzletben láthatóan nem érdekelt britek minden valószínűség szerint a gazdaság diverzifikációja során válnak majd meghatározó piaci szereplővé az országban. A brit-dél-szudáni gazdasági kapcsolatok számszerűsítése még várat magára, ám az elkötelezettség és a brit cégek szignifikáns kelet-afrikai tapasztalatai révén az Egyesült Királyság bizonyosan Dzsuba fő gazdasági partnerei között marad. A britek hagyományos különutas afrikai politikája miatt kétséges, hogy kapcsolatai erősítik majd az EU jelenlétét, ám sokat elárul a dél-szudáni brit dominanciáról, hogy az EEAS afrikai igazgatója és a két Szudánhoz rendelt EUSR is brit állampolgár.

A tagállamok közül az Egyesült Királyságot követően Franciaország, Hollandia, Olaszország és Németország jelenléte mondható még jelentősnek. A franciák a Total révén bírnak komoly érdekeltségekkel, Hollandia és Olaszország a CPA támogatóiként tűntek fel a térségben, Németország pedig a dárfúri rendezés elkötelezett támogatójaként került Dzsubához közel.

A francia Total ügyesen játszott: még akkor szerezte meg a fent említett B blok-

Salva Kiir és Omar al-Basír. Forrás: Agence France Presse

kot, amikor Kartúm megnyitotta területét az olajcégek előtt és még nem vált tiltott beruházási területté a fent kifejtett nemzetközi elszigetelődése miatt. A Total nem kezdett fújni az észak-déli polgárháború alatt³², sőt kivárta Dél-Szudán függetlenségét és Ugandában vásárolt olajmezőinek köszönhetően térségbeli jelenlétét is megerősítette. Amennyiben a Jonglei tartomány nagy részén elterülő B blokk mélye említésre méltó (százmillió hordós nagyságrendű) olajkincset rejt, a franciák a Total révén jelentős gazdasági szereplővé lépnek elő a dél-szudáni olajkitermelési piacon. Hollandia, Olaszország és Németország az EU bizottsági fejlesztéseivel szinkronban és amellet is támogatja fejlesztési segélyekkel Dél-Szudánt. Egyrészt, hogy jópontokat szerezzen Brüsszel és a nemzetközi közösség szemében, másrészt, hogy érdemeit és elkötelezettségét hangoztatva beruházási lehetőségekhez juthasson.

A többi tagállam általában csak állami, vagy egyházi NGO-kon keresztül kapcsolódik be a dél-szudáni fejlesztésbe, avagy mikroprojekteket finanszíroznak az ország területén. Ezek jelentősége szimbolikus, ám az állami cégeknek lehetőség, ha az országnak jó híre van Dzsubában, vagy egy tartományi székhelyen (pl. Szlovákia Lakes tartománybeli Marial Luo város-

beli szerepvállalása a tartományi székhelyen, Rumbekben, üzleti lehetőségekhez juttathatja a szlovák beruházókat).

Ebbe a csoportba tartozik Magyarország is. Hazánk a globális ügyekért felelős helyettes államtitkárt, Hóvári Jánost küldte a 2011. július 9-i dzsubai függetlenségi ceremóniára. Ezután a protokoll-látogatás után államelismerésként és a diplomáciai kapcsolatok felvételeként Martonyi János külügyminiszter Deng Alor volt dél-szudáni külügyminiszternek címzett augusztus 18-i levele tekinthető. Ezt követően szeptemberben külügyminiszteri javaslatra Schmitt Pál köztársasági elnök nagyköveti szintű diplomáciai kapcsolatok létesítéséről határozott.³³

A külügyminisztérium Maris Zsoltot jelölte ki Magyarország dél-szudáni utazó nagyköveteként. A nagykövet úr évi néhány dzsubai látogatással építi majd hazánk diplomáciai kapcsolatait Dél-Szudánnal, amely a külügyminisztérium reményei szerint nemcsak

szimbolikus lesz majd, hanem gazdasági kapcsolatok kiépítésére is lehetőséget nyújt. Szudán az 1970-es években mint „baráti ország” jó kapcsolatokat ápolt Magyarországgal, és Kartúmon kívül Dzsudában is vannak olyan kormánytagok, akik magyar kapcsolatokkal (legalábbis tapasztalatokkal) bírnak. E történeti kapocsra építve igyekszik majd utazó nagykövetségünk megfelelő személyt találni a dél-szudáni magyar tiszteletbeli konzul tisztségére, hogy az ő közbenjárásával megnyíljon az út a dél-szudáni piac felé a vállalkozó magyar cégek előtt. A terv sikeressége kérdéses, ám elvi lehetősége fennáll. Kis országgént nem saját fejlesztési projektjeink és NGO-ink jelenléte, hanem EU tagállami minőségünk és évtizedekkel ezelőtti személyes kapcsolataink felelevenítése jelenthet belépőt a sokszereplős színpadra.

Konklúzió

Az EU dél-szudáni jelenléte stratégiai szempontból rendkívül fontos. A Közösség, mint belső gondokkal küzdő, hanyatló világgazdasági súlyú globális szereplő a szubszaharai térségben a hagyományos európai értékek promóciója révén szimbolikus szerepet tölt be a dél-szudáni államépítésben fejlesztőként történő fellépésével. Míg a régió államai szomszédként és régi barátként, Kína, Malajzia, India és az Arab-félsziget befektetői Kartúmon keresztül, addig az EU, az Egyesült Államok és Norvégia mellett a fejlesztési segélyeken keresztül és az észak-déli békefolyamat támogatóiként érkeztek Dzsudába.

Ahogy láttuk, az EU szövevényes és nehezen áttekinthető intézményrendszere nem jelentett előnyt a szudáni jelenlét kiépítésében, ezért az Egyesült Királyság hagyományosan erős térségbeli szerepére nagyobb hangsúly került az elmúlt néhány évben. A dél-szudáni gazdaság felvirágoztatásának hangzatos jelszava mögött tagállami érdekérvényesítés zajlik a britek látható dominanciájával.

A következő években fény derül majd arra, hogy Dél-Szudán mennyire lesz sikeres a stabil állam létrehozásában és mennyit kell feláldoznia a demokratikus kormányzás alapelveiből a hatalom kézben tartásához, valamint fény derül arra, hogy a tagállamok mennyire sikeresen tudják majd készpénzre váltani az államépítésben való segítségüket és a fejlesztésben való részvételüket.

Véleményem szerint az EU megmarad az ENSZ mögötti jótékony erőként mindaddig, amíg Dzsuba képes fenntartani a demokratikus és törvényes kormányzás látszatát, a tagállamok pedig tapasztalatukkal és adottságaikkal összhangban maradnak majd versenyben a kiélezett piacon.

Jegyzetek

- 1 A történeti háttérrel és a békemegállapodásról (*Comprehensive Peace Agreement* - CPA) bővebben ld. Illés Zoltán, 2010.
- 2 Az olajtartalékok kiapadásáig, illetve egy Dzsubát az Indiai-óceánnal vagy az Atlanti-óceánnal összekötő vezeték megépüléséig.
- 3 A csaknem tízmilliós lakosság csupán 28%-a írástudó, és a 6 éven felüli lakosság 37%-a jár/járt iskolába. 11%-a él bérből, 71%-uk mezőgazdaságból, 7%-uk állattenyésztésből. A lakosság 1,2%-a jut vezetékes áramhoz, 12,9%-a paraffinolajjal,

- 50%-a fával vagy füvel, 25%-a pedig semmilyen módon nem világít az esti és éjjeli órákban. 25%-nak van rádiója, 15%-nak telefonja, 3% rendelkezik TV-vel, 0,7% számítógéppel (SSCSE, 2011). Az országban csupán 150 km aszfaltozott út van, és az UN OCHA adatai szerint pedig 2012-ben 2,7 millió fő szorul majd élelmiszersegregélyre, mivel az ország termékeny területeinek csupán 4%-a van megművelve (UN OCHA, 2011)
- 4 A dél-szudáni függetlenséghez vezető útról és a dél-szudáni államépítésről bővebben ld. Illés Zoltán, 2011.
 - 5 Az ENSZ BT 1593-as határozatában felkérte a Nemzetközi Büntetőbíróságot (*International Criminal Court - ICC*), hogy indítson nyomozást a dárfúri bűnök kivizsgálására, mivel ennek a helyi bíróságok többszöri felszólítás ellenére sem tettek eleget. Az ICC 2009. márciusában elfogatóparancsot adott ki Omar al Basír ellen. Az ICC népirtással, háborús bűnökkel és emberiség ellen elkövetett bűnökkel vádolja a szudáni elnököt. Ld. ICC 2009, 2010.
 - 6 1989-ben Omar al-Basír jelenlegi szudáni elnök vértelen katonai puccsal, az iszlamista erő, a National Islamist Front támogatásával vette át a hatalmat és döntötte meg az 1986-ban választott Sadiq al-Mahdi által vezetett kormányt. A katonai vezetésű, radikális ideológiájú rezsim nemhogy nem oldotta fel a kartúmi központ és a marginalizált vidékek viszonylatában létrejövő centrum-periféria állapotot, hanem el is mélyítette a problémát az erő politikájával. A Basírt hatalmon tartó egyre szűkülő belső kör jelenleg három polgárháborút vív az új, dél nélküli, Szudánban (Dárfúr, Dél-Kordofán / Nuba hg. és Kék-Nílus tartományokban).
 - 7 Bővebben ld. pl. Collins, 2008, 185-244. o.
 - 8 Ld. többek között Vörös Zoltán vonatkozó cikkét: Olajban kötött házasság – Kína és Szudán kapcsolatának 50 éve. Afrika Tanulmányok. 2009. III. évf. 3-4. sz. 66-77. o., valamint Tarrósy István tanulmányát a kínai afrikai térhódításról, benne a szudáni kapcsolatokról: Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. Külügyi Szemle. 2008. VII. évf. 4. sz. 87. o.
 - 9 *A Sudan People's Liberation Army/Movement*, azaz SPLA/M. A mozgalomból (SPLM) lett a mai kormánypárt, a hadseregből (SPLA) pedig a dél-szudáni reguláris hadsereg.
 - 10 Bővebben ld. pl. ICG, 2010.
 - 11 Bővebben ld. pl. Johnson, 2011. 143-162. o.
 - 12 A húszezer fős, Afrikai Unióval közösen létrehozott, dárfúri UNAMID (ENSZ BT 1769, 1828, 1881, 1935 és 2003-as számú határozatok), a hétezer fős dél-szudáni UNMISS (ENSZ BT 1996-os számú határozat) és a négyezerkétszáz fős Abyei-beli UNISFA (ENSZ BT 1990, 2024 és 2032-es határozatok).
 - 13 Az Afrika szarva régió regionális szervezete. Tagjai Etiópia, Kenya, Szomália, Dzsibuti, Szudán, Dél-Szudán, Uganda és felfüggesztett tagsággal Eritrea.
 - 14 A Cotonou-i Egyezmény az Európai Unió valamint az afrikai, karib-tengeri és csendes-óceáni államok (AKCS-országok vagy ACP-országok) csoportja közt létrejött nemzetközi szerződés. 2000 júniusában írta alá 79 ACP ország és az Európai Unió akkori tizenöt tagállama. A megállapodás fő célja a szegénység csökkentése a fenntartható fejlődéshez való hozzájárulással és az ACP-országok világgazdaságba történő fokozatos integrációjával. Az Egyezmény támogatja a Nemzetközi Büntetőbíróság részvételét a büntető igazságszolgáltatásban.
 - 15 ST, 2011.
 - 16 A Dárfúrban folyó polgárháború fő oka a helyi, főként baggara törzsbeli arab nomádok favorizálása a területen élő szintén muszlim, ám nem arab identitású fúrok, zaghawák és maszalitok rovására. A több évtizeden át folyó marginalizáció 2003-ban újfent fegyveres lázadáshoz vezetett, amely a számos diplomáciai erőfeszítés ellenére azóta is tart. A konfliktusban az ENSZ szerint kb. 300 ezer ember halt meg és másfél millióan kényszerültek elhagyni otthonukat. Részletesen lásd pl. Flint, de Waal, 2009.

- 17 Dél-Szudán lakosságának becsült etnikai megoszlása: dinka 40%, nuer 20%, azande 10%, toposa 8%, shilluk 5%, murle 4%, anyuak 1.5%, mundari 1.5%, bari 1%, didinga 1% (Forrás: Young, 2006. 16. o.)
- 18 United States Agency for International Development.
- 19 International Engagement Conference on South Sudan.
- 20 Francesca Mosca, Director for Subsaharan Africa.
- 21 Nicholas Westcott, Managing Director, Africa.
- 22 USAID, 2011.
- 23 A dél-szudáni olajkoncessziókról bővebben ld. pl. ECOS, 2010. 8-12. o.
- 24 Energy Global, 2011.
- 25 Kelet-Szudánban, ahol olajfinomítók találhatóak és az olajvezetékek is átszeli a területet, a marginalizált bedzsa etnikum alkotja a lakosság többségét. A bedzsák „lázadása” egy 2006-os békemegállapodással véget ért, de a dél-kordofáni és kék nilusi pogárháborúk 2011-es kirobbanását követően eszkalálódtak az események, egyes lázadó csoportok csatlakoztak a jelenlegi polgárháborús területek felkelőit tömörítő Sudan Revolutionary Front-hoz. Bár közös hadmozdulatra még nem került sor, a helyzet ebben a régióban is pattanásig feszült.
- 26 EU Tanács, 2011. b.
- 27 Az Afrika szarva különmegbízott kinevezéséről ld. EU Tanács, 2011. c. Jelenleg kilenc EUSR teljesít szolgálatot, Afrikában a szudáni és dél-szudáni, valamint az Afrika szarva különmegbízottak mellett az EU az Afrikai Unióhoz is delegált egy SR-t.
- 28 EU Tanács, 2011. a, 8. pont.
- 29 Uo. 13. pont.
- 30 EEAS, 2011.
- 31 DFID, 2011.
- 32 A kivonulni kényszerülő és botrányba keveredett svéd Lundinnal, az 1997-es USA szankciók miatt távozni kényszerülő Chevronnal és a humanitárius érdekvdelmi szervezetek aggályai miatt távozó osztrák OMV-vel ellentétben.

33 Magyar Közlöny, 2011.

Felhasznált irodalom

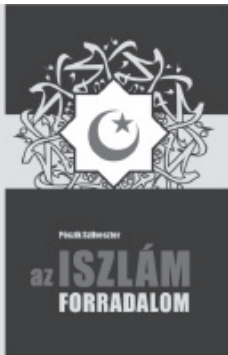
- Collins, Robert O (2008): *A History of Modern Sudan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DFID (2011): United Kingdom Department for International Development, *Operational plan 2011-2015, South Sudan*, 2011. július, <http://www.dfid.gov.uk/Documents/publications/op/south-sudan.pdf>, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- ECOS (2010): European Coalition on Oil in Sudan, *Post Referendum Arrangements for Sudan's Oil Industry*, 2010. december 1. http://www.ecosonline.org/reports/2010/Post_Referendum_Arrangements_for_Sudans_Oil_Industry.pdf, (letöltés ideje 2010. december 13.)
- EEAS (2011): European External Action Service, *South Sudan: EU announces priority support to agriculture and food security*, 2011. december 14. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1535&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, (letöltés ideje 2011. december 27.)
- Energy Global (2011): *Oil major Total interested in South Sudan-Uganda pipeline*, 2011. december 8. http://www.energyglobal.com/sectors/pipelines/articles/Oil_major_Total_interested_in_South_Sudan-Uganda_pipeline.aspx, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- EU Tanács (2011. a): Council conclusions on Sudan, 3101st Foreign Affairs Council meeting, 2011. június 20. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/122914.pdf>, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- EU Tanács (2011. b): *EU Council Decision, 2011/499/CFSP*, 2011. augusztus 1. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:206:0050:0052:EN:PDF>, (letöltés ideje 2011. szeptember 3.)
- EU Tanács (2011. c): *EU Council decision 2011/819/CFSP*, 2011. december 8. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>.

- do?uri=OJ:L:2011:327:0062:0065:EN:PDF, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- Flint, Julie és de Waal, Alex (2009): *Darfur: a new history of a long war*. London: Zed Books.
- ICG (2010): International Crisis Group, *Sudan: Regional Perspectives on the prospect of Southern Independence*, 2010. május 6. [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/159%20Sudan%20Regional%20Perspectives%20on%20the%20Prospect%20of%20Southern%20Independence.pdf](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/159%20Sudan%20Regional%20Perspectives%20on%20the%20Prospect%20of%20Southern%20Independence.pdf), (letöltés ideje 2010. május 6.)
- ICC (2009, 2010): International Criminal Court, *ICC-02/05-01/09*. 2009. március 4. és 2010. július 12.
- Illés Zoltán (2010): Szudán és a referendum, *Afrika Tanulmányok*, IV. évf. 4. szám. 56–70. o.
- Illés Zoltán (2011): Dél-Szudán – a független állam létrejötte és kihívásai, *Külügyi Szemle*, X. évf. 2. szám. 176–193. o.
- Johnson, Douglas H (2011): *The root causes of Sudan's civil wars*. Kampala: Fountain Publishers.
- Magyar Közlöny (2011): *A köztársasági elnök 220/2011. (IX. 20.) KE határozata*, 2011. 108. szám, 28576. o. <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk11108.pdf>. (letöltés ideje 2011. december 9.)
- SSCCSE (2010): Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation, *Statistical yearbook for Southern Sudan, 2010*, <http://ssccse.org/storage/Statistics%20Year%20Book%202010%20.pdf>, (letöltés ideje 2011. március 18.)
- ST (2011): Sudan Tribune, *Khartoum unhappy with EU role in Sudan*, <http://www.sudantribune.com/Khartoum-unhappy-with-EU-role-in-41110>, (letöltés ideje 2011. december 27.)
- UN OCHA (2011): United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, *Weekly Humanitarian bulletin 2011. december 15*. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/full_report_133.pdf, (letöltés ideje 2011. december 15.)
- USAID (2011): United States Agency for International Development, *Special briefing on International Engagement Conference on South Sudan*, 2011. december 13. <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/12/178674.htm> (letöltés ideje 2011. december 27.)
- Tarrósy István (2008): Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. *Külügyi Szemle*, VII. évf. 4. szám. 81–93. o.
- Vörös Zoltán (2009): Olajban kötött házasság – Kína és Szudán kapcsolatának 50 éve. *Afrika Tanulmányok* III. évf. 3-4. szám. 66–77. o.
- Young, John (2006): *Small Arms Survey, The South Sudan Defence Forces in the Wake of the Juba declaration*, 2006. november, <http://www.smallarmssurveysudan.org/pdfs/HSBA-SWP-1-SSDF.pdf>. (letöltés ideje 2010. szeptember 9.)

Az iszlám, illetve arab társadalmak hősies erőfeszítéseit nem lehet részvét nélkül szemlélni, de részrehajlás nélkül kell vizsgálni. A kötet első tanulmányában az iszlám társadalmakban megjelenő politikai radikalizmus nemzetközi politikai valamint belső társadalmi okainak felvázolására írtam kísérletet, miközben felmutattam a nagyhatalmi politikák felelősségét, illetve felelőtlenségét, valamint a globalizáció folyamatainak nem-szándékolt következményeit, beleértve a migrációs és interkulturális feszültségek pszichológiai hatásait is.

A második tanulmányban a mai radikális politikai iszlám eszméletörténelmi foglalkozva, egységes logikai rendbe igyekeztem szervezni annak előzményeit és mai tendenciáit.

A kötetben szereplő harmadik dolgozat az iszlám radikalizmus két kortársi gondolkodójával és első jelentős társadalmi szervezeteinek kibontakozásával foglalkozik, a negyedik munka pedig arra vállalkozik, hogy a terroristas fázisok maguk mögött hagyó és az aszimmetrikus háború stádiumába átépíthető képes érelt foggyeres harci szervezetek tevékenységének háttere előtt ezek eszmei alapozását valamint fejlődési trendjeit mutassa be.

publikon

„Isten a célunk, a Korán az alkotmányunk, a Proféta a vezérünk, a harc az utunk, és Istenért meghalni a mi leghőbb vágyunk”

A Hamasz Kartája